

УДК 614.896

Яворська О.О. к.т.н., професор кафедри охорони праці та цивільної безпеки

Іконніков М.Ю. к.т.н., доцент кафедри охорони праці та цивільної безпеки

Легеза Ю.М. студентка групи 263м-22з-2 ПП

(Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ МОНІТОРИНГУ МОЖЛИВИХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

Надзвичайна ситуація - це порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об'єктах або територіях, спричинене аварією, катастрофою, епідемією, стихійним лихом, епізоотією, епіфітотією, великою пожежею, застосуванням засобів ураження, що призвели або можуть призвести до людських і матеріальних втрат, а також велике зараження людей і тварин [1].

Важливим аспектом запобігання виникненню надзвичайних ситуацій є завчасне прогнозування можливості їх виникнення і економічних наслідків при настанні надзвичайних ситуацій. Прогнозування - процес передбачення майбутнього стану об'єкту чи явища на основі аналізу його минулого і сучасного, систематична інформація про якісні й кількісні характеристики розвитку цього об'єкту чи явища в перспективі.

Прогнозування є головним елементом моніторингу, адже саме результати прогнозування мають вагомe значення для обґрунтованого прийняття рішень. Практика останніх років наочно показує сильний вплив на економіку України різноманітних надзвичайних ситуацій. Це вимагає системної діяльності щодо боротьби з ними та запобігання їх виникненню. Важливим аспектом цієї діяльності є завчасне прогнозування можливості виникнення і економічних наслідків подібних надзвичайних ситуацій [2].

Відомо, що ліквідація наслідків надзвичайної ситуації потребує витрат у 10-15 разів більш, чим здійснення заходів щодо її запобігання (без урахування можливих людських втрат) [3]. З метою забезпечення здійснення заходів із запобігання виникненню надзвичайних ситуацій в Україні проводяться постійний моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій.

Система моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій, як велика система, охоплює усі складові навколишнього середовища: природну, техногенну (побутову і виробничу), соціальну. Кожна зі складових має власні особливості та чотири аспекти: правовий, організаційний, технічний та науковий. Так, надзвичайні ситуації природного характеру, як правило, добре прогнозуються за результатами моніторингу, але в більшості випадків не можуть запобігатися, існує можливість тільки зменшити їх наслідки (збитки). Надзвичайні ситуації соціального характеру дуже погано прогнозуються та запобігаються. Надзвичайні ситуації техногенного характеру, які виникають внаслідок аварій та катастроф на потенційно-небезпечних об'єктах, можуть достатньо добре прогнозуватися та передбачатися [4].

Варто зазначити, що від якості моніторингу та прогнозування надзвичайних ситуацій залежить ефективність діяльності у сфері зниження ризиків їх виникнення та зменшення їх масштабів.

Згідно Кодексу цивільного захисту України, моніторинг надзвичайних ситуацій - це система безперервних спостережень, лабораторного контролю для оцінки стану захисту населення і територій та небезпечних процесів, які можуть призвести до загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, а також своєчасне виявлення тенденцій до їх зміни. Спостереження, лабораторний контроль включають: збирання, *Матеріали X Міжнародної науково-технічної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Молодь: наука та інновації»*

опрацювання і передавання інформації про стан навколишнього природного середовища, забруднення продуктів харчування, продовольчої сировини, фуражу, води радіоактивними та хімічними речовинами, зараження збудниками інфекційних хвороб та іншими небезпечними біологічними агентами. Для проведення моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій в Україні створюється та функціонує система моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій [5].

До пріоритетних завдань у цій сфері належать створення системи ефективного моніторингу та оцінки ризиків надзвичайних ситуацій, розвиток системи моніторингу стану техногенної та природної безпеки України, як складової національної безпеки, вдосконалення механізму моніторингу, створення спільно з органами місцевої влади та органами місцевого самоврядування сучасних систем попередження та оповіщення населення про надзвичайні ситуації.

Варто відмітити, що Державна служба України з надзвичайних ситуацій є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України, який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності.

Основні зусилля Державної служби України з надзвичайних ситуацій та її управліннь зосереджено на створення умов безпечної життєдіяльності населення, реалізацію положень Кодексу цивільного захисту України, вдосконалення системи державного управління у сфері цивільного захисту, забезпечення подальшого розвитку державної системи цивільного захисту, її сталого функціонування та подолання старих підходів до вирішення завдань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

Отже, Кодекс цивільного захисту України визначає створення та функціонування системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій, проте „де-юре” загальнодержавну систему моніторингу джерел надзвичайних ситуацій та їх прогнозування у державі не створено.

Територіальні і функціональні підсистеми Єдиної державної системи цивільного захисту не у повній мірі забезпечують належного щоденного збирання, оброблення, передавання та аналізування інформації про ймовірність та виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціального, а на сьогодні - і військового характеру, відпрацювання запобіжних заходів та пропозицій щодо їх проведення.

Таким чином, на сьогоднішній час моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій в Україні здійснюються лише на рівні регіональних, галузевих або інших самостійних систем, не об'єднаних у єдиний інформаційно-аналітичний комплекс.

Комплексні методики щодо збирання, оброблення, передавання та аналізу інформації про ймовірність та виникнення надзвичайних ситуацій в Єдиній державній системі цивільного захисту відсутні, а технічне забезпечення таких робіт перебуває в незадовільному стані, тому виникає потреба щодо вдосконалення процесу технічного забезпечення.

Перелік посилань

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D0%B4%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F

2. Іванець Г. В. Прогнозування надзвичайних ситуацій техногенного характеру на основі статистичних даних моніторингу. Проблеми надзвичайних ситуацій. 2016. Вип. 23. С. 39-45.

3. Стоєцький В. Один відсоток прибутку на безпеку – ніщо. Надзвичайна ситуація. Центральне видання Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. 2007. Липень. №7.

4. Полежаєв А. М. До питання обліку системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Системи озброєння і військова техніка. 2013. № 3. С. 139-142.

5. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02 жовтня 2012 року № 5403-VI. Офіційний вісник України від 30.11.2012 — 2012 р., № 89, стор. 9, стаття 3589, код акта 64336/2012.